

ДЮКАРСВА-БЕРЖАНІНА К. Ю.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри інтелектуальної
власності, інформаційного
та корпоративного права
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

УДК 347.78

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.2.9>

СУЧАСНІ ЗАКОНОДАВЧІ РЕАЛІЇ ЩОДО НАБУТТЯ АВТОРСЬКИХ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ, СТВОРЕНІ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВИКОНАННЯМ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ ЧИ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Статтю присвячено дослідженню питання набуття авторських майнових прав на об'єкт, створений у зв'язку із виконанням трудового договору або на замовлення. Проаналізовано правове урегулювання вказаного питання до і після прийняття та набуття чинності Закону України “Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні” від 15.07.2021 № 1667-ІХ. Детально досліджено норми Цивільного кодексу України та Закону України “Про авторське право і суміжні права” у своїх чинних та ранішніх редакціях. Встановлено, що до прийняття Закону України № 1667-ІХ у законодавстві (ЦК України та Законі України “Про авторське право і суміжні права”) існувала колізія у правовому регулюванні набуття авторських майнових прав на службові твори. З'ясовано, що Закон України № 1667-ІХ позитивно та вдало розв'язав вказану колізію, заклавши у правове урегулювання єдиний законодавчий підхід. Водночас, виявлено, що після набрання чинності вказаного Закону № 1667-ІХ виникло неоднозначне правове регулювання в межах одного нормативно-правового акту (ЦК України) питання набуття майнових авторських прав на твір, створений за замовленням. Встановлено, що законодавець по-особливному врегулює питання набуття майнових авторських прав саме на службові комп'ютерні програми та бази даних чи конкретно на створені за замовленням твори образотворчого мистецтва. Обґрунтовано, що немає потреби в особливому правовому регулюванні належності майнових прав інтелектуальної власності на вказані об'єкти у сфері авторського права, створені у зв'язку із виконанням трудового договору чи на замовлення. Запропоновано внести редакційні зміни до числа статей Цивільного кодексу України як у частині набуття майнових авторських прав на службові твори, так і в аспектах належності майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти авторського права, створені за замовленням.

Ключові слова: *службовий твір, створений у зв'язку із виконанням трудового договору твір, твір за замовленням, майнові права інтелектуальної власності, майнові авторські права, набуття прав інтелектуальної власності на твір, належність майнових авторських прав*

Diukarieva-Berzhanina K. Yu. Current legislative realities on the acquisition of property copyrights to the objects created in connection with the performance of the employment contract or created by request

The article has been devoted to the study of the existence of proprietary copyrights to an object created in connection with the performance of an employment contract or created on order. The legal regulation of this issue before and after the adoption

and entry into force of the Law of Ukraine "On Stimulating the Development of the Digital Economy in Ukraine" № 1667-IX dated 15.07.2021 has been analyzed. The rules of law of the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" in their current and previous editions have been studied in detail. It has been established that in the legislation before the adoption of the Law of Ukraine № 1667-IX (the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights") there was a legal regulation conflict of the acquisition of property copyrights to the works-for-hire. It has been found that the Law of Ukraine № 1667-IX positively and successfully has resolved this conflict, laying down a single legislative approach to the legal regulation. At the same time, it has been found that after the entry into force of this Law № 1667-IX there is ambiguous legal regulation within one legal act (The Civil Code of Ukraine) of the issue of acquisition of property copyrights to a work created by request. It has been established that the legislator regulates the issue of acquiring property copyrights in particular to computer programs and databases for-hire or specifically to works of fine art created by request. It has been substantiated that there is no need for special legal regulation of the belonging of intellectual property rights to these objects in the field of copyright, created in connection with the performance of an employment contract or by request. It has been proposed to make editorial changes to the number of articles of the Civil Code of Ukraine both in terms of acquiring property copyrights to works-for-hire, and in terms of belonging of intellectual property rights to copyright objects created by request.

Key words: *work-for-hire, work created in connection with the performance of an employment contract, work-on-order, intellectual property rights, property copyrights, acquisition of intellectual property rights to the work, belonging of property copyrights.*

Вступ. Донедавна питання набуття майнових авторських прав на службовий твір, якщо таке не врегульовано договором між автором та роботодавцем, викликало бурхливі дискусії серед науковців, труднощі для юристів-практиків та, зокрема, невизначеності у правових позиціях зі сторони судів України різних інстанцій. Закон України "Про авторське право і суміжні права" у редакції від 14 жовтня 2020 року у ч. 2 ст. 16 [1] визначав, що у тому разі, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем, виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю. Паралельно діючий у певній редакції на той час Цивільний кодекс України передбачав, що за умови, якщо не інше не встановлено договором, майнові права інтелектуальної власності на такий об'єкт належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно (ч. 2 ст. 429 ЦК України у редакції від 01.07.2021р. [2]). Тобто, законодавство України містило істотну колізію, на вирішення, зокрема, але не виключно, якої був покликаний Закон України "Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні" від 15.07.2021 № 1667-IX [3] (далі – ЗУ № 1667-IX). Отож, видається важливим дослідження питання, чи вирішив ЗУ № 1667-IX вищевказану патову законодавчу колізію. Принагідно, проситься до з'ясування питання, чи вніс ЗУ № 1667-IX будь-які інші корективи стосовно набуття майнових авторських прав не лише на службовий твір, але й на об'єкт у сфері авторського права, створений за замовленням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематику набуття авторських майнових прав досліджували такі українські науковці як: О.В. Басай, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова, Ю.М. Капіца, О.О. Кулініч, В.В. Луць, Р.А. Майданик, О.П. Орлюк, О.А. Підпригора, І.В. Спасибо-Фатєєва, Р.О. Стефанчук, Г.О. Ульянова, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, Р.Б. Шишка, О.О. Штефан, О.С. Яворська. Однак, комплексних та цільових досліджень, які б були присвячені саме чинному на сьогоднішній день правовому регулюванню питання

набуття авторських майнових прав на об'єкти, створені у зв'язку із виконанням трудового договору чи на замовлення, станом на сьогодні проведено не було.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження чинного законодавчого урегулювання в Україні питання набуття авторських майнових прав на об'єкт, створений у зв'язку із виконанням трудового договору (контракту) чи за замовленням.

Результати дослідження. Виходячи із вищевказаного у вступі статті, до набрання чинності Закону України № 1667-IX [3] правове регулювання набуття майнових авторських прав на службовий твір виглядало наступним чином:

Нормативно-правові акти у старих редакціях	Закон України “Про авторське право і суміжні права” [1]	Цивільний кодекс України [2]
№ статті	ч. 2 ст. 16	ч. 2 ст. 429
Зміст норми	Виключне майнове право на службовий твір <u>належить роботодавцю</u> , якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.	Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якій він працює, <u>спільно</u> , якщо інше не встановлено договором

Колізія у регулюванні належності майнових прав інтелектуальної власності на службовий твір або, за термінологією ЦК України, створений на виконання трудового договору твір, була нарешті вдало виправлена із прийняттям Закону України № 1667-IX [3]. Отож, станом на сьогодні законодавче урегулювання питання набуття авторських майнових прав на твір відображено таким чином:

НПА у своїх чинних редакціях	Закон України “Про авторське право і суміжні права” [4]	Цивільний кодекс України [5]	
№ статті	ч. 2 ст. 16	ч. 2 ст. 429	абз. 1 ч. 3 ст. 440
Зміст норми	<u>Розподіл</u> майнових прав на службовий твір <u>визначається законом</u> , якщо інше не передбачено договором між автором і роботодавцем.	Майнові права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або у якій він працює, <u>спільно</u> , якщо інше не встановлено цим Кодексом або договором.	Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який створив цей твір, та юридичній або фізичній особі, де або у якій він працює, <u>спільно</u> , якщо інше не встановлено договором або законом

Іншого правового урегулювання висвітленої проблематики чинне законодавство України не має. Отож, із викладеного слідує, що на сьогоднішній день не існує жодних колізій між нормативно-правовими актами щодо урегулювання питання набуття авторських

майнових прав на службовий твір. Існує одне “золоте” правило. У тому разі, якщо інше не встановлено договором між працівником та роботодавцем, майнові права інтелектуальної власності на службовий твір належать останнім суб’єктам спільно.

Зрештою, можна привітати юристів-практиків. Практикуючі правники більше не вилазятимуть зі шкіри, доводячи, який законодавчий акт підлягатиме застосуванню: ЦКУ чи ЗУ “Про авторське право і суміжні права”.

Водночас, дещо комічною тепер виглядає ситуація по правовому регулюванню набуття авторських майнових прав на твір, створений за замовленням. До набрання чинності ЗУ № 1667-IX [3] вказане законодавче регулювання виглядало таким чином:

НПА у своїй старій редакції	Закон України “Про авторське право і суміжні права” [1]	Цивільний кодекс України [2]
№ статті	Не містив жодних норм щодо урегулювання питання набуття майнових авторських прав на твір, створений за замовленням	ч. 2 ст. 430
Зміст норми	---	Майнові права інтелектуальної власності на об’єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об’єкта та замовникові <i>спільно</i> , якщо інше не встановлено договором

Тобто, ЦК України містив одну загальну норму щодо усіх інститутів інтелектуального права, що було не так вже й погано, виходячи, принаймні, із існування єдиного законодавчого підходу щодо урегулювання наведеної проблематики.

Станом на сьогоднішній день, після прийняття та набрання чинності Закону України № 1667-IX [3], Цивільний кодекс України містить подвійне, у буквальному сенсі, правове регулювання питання набуття майнових авторських прав на створений за замовленням твір.

НПА у чинних редакціях	Закон України “Про авторське право і суміжні права” [4]	Цивільний кодекс України [5]	
№ статті	Не містить жодних норм щодо урегулювання питання набуття майнових авторських прав на твір, створений за замовленням	ч. 2 ст. 430	абз. 1 ч. 4 ст. 440
Зміст норми	---	Майнові права інтелектуальної власності на об’єкт, створений за замовленням, належать творцеві цього об’єкта та замовникові <i>спільно</i> , якщо інше не встановлено договором або законом.	Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений за замовленням, належать <i>замовникові</i> , якщо інше не встановлено договором або законом.

Тобто, станом на зараз вбачається колізія не просто у законодавстві, а в одному нормативно-правовому акті між загальною нормою, яка стосується усіх інститутів інтелектуального права, та спеціальною нормою, яка присвячена урегулюванню лише інституту авторського права.

Для того, щоб практикуючі правники не нудьгували, тепер останні будуть відстоювати свої правові позиції щодо необхідності застосування або загальної, або більш спеціальної норми щодо врегулювання питання набуття майнових авторських прав на створений за замовленням твір, якщо таке не узгоджено у договорі між автором та замовником. Хоча, якщо виходити із загальної теорії права, то до належності майнових прав інтелектуальної власності саме на твір мала б застосовуватись спеціальна норма, а саме: ч. 4 ст. 440 ЦК України [5].

Аналізуючи ч. ч. 3 та 4 ст. 440 чинного ЦК України [5], не можна не зауважити вузьке правове регулювання питання набуття майнових авторських прав на комп'ютерні програми та (або) бази даних, створені у зв'язку з виконанням трудового договору (абз. 2 ч. 3 ст. 440), а також на твір образотворчого мистецтва, створений за замовленням (абз. 2 ч. 4 ст. 440). Так, попри загальні норми, тепер діють “вузькопрофільні”:

Проблематика	Набуття майнових авторських прав на службові комп'ютерні програми та (або) бази даних	Набуття авторських майнових прав на твір образотворчого мистецтва, створений за замовленням
№ статті ЦКУ	абз. 2 ч. 3 ст. 440 [5]	абз. 2 ч. 4 ст. 440 [5]
Зміст норми	Майнові права на комп'ютерні програми та (або) бази даних, створені у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать юридичній або фізичній особі, де або у якої працює працівник , який створив ці комп'ютерні програми та (або) бази даних, якщо інше не встановлено договором.	Майнові права інтелектуальної власності на твір образотворчого мистецтва, створений за замовленням (крім твору, спеціально створеного як елемент програмного забезпечення), належать його автору , якщо інше не встановлено договором або законом.

Попри вказане, діє ч. 3 ст. 1112 ЦК України [5], яка встановлює: **“Оригінал твору образотворчого мистецтва, створеного за замовленням, переходить у власність замовника. При цьому майнові права інтелектуальної власності на такий твір залишаються за його автором, якщо інше не встановлено договором або законом”** (тобто, загалом абз. 2 ч. 4 ст. 440 та ч. 3 ст. 1112 ЦК України узгоджуються).

Якщо говорити про специфіку таких об'єктів авторського права як: комп'ютерні програми, бази даних та твори образотворчого мистецтва, то безумовно вони мають свої ексклюзивні особливості серед інших об'єктів авторського права. Однак, чи викликають такі особливості необхідність в особливому правовому регулюванні при наявності загальних правил, вважаю, що ні. Не вбачається жодних обґрунтованих причин для особливого правового регулювання у даному випадку питання набуття майнових авторських прав саме на службові комп'ютерні програми та (або) бази даних чи конкретно на твори образотворчого мистецтва, створені за замовленням. Вважаю, що гострої та викликані суспільством потреби ускладнювати загальні правила винятками немає.

Висновки. Виходячи із викладеного, доходжу до таких висновків. До чинного ЦК України необхідно внести наступні зміни:

1. Виключити абз. 2 ч. 3 ст. 440 та посеред 1-го та 2-го абзаців залишити лише перший, норма якого встановлює, що: **“Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений у зв'язку з виконанням трудового договору (контракту), належать працівникові, який ство-**

рив цей твір, та юридичній або фізичній особі, де або у якої він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором або законом”.

2. Внести зміни до ч. 4 ст. 440 шляхом виключення абз. 2 ч. 4 ст. 440 та посеред 1-го та 2-го абзаців залишення лише першого, який викласти у такій редакції: “Майнові права інтелектуальної власності на твір, створений за замовленням, належать творцеві цього об’єкта та замовникові спільно, якщо інше не встановлено договором або законом”.

3. Принагідно, для узгодження норм внести зміни до речення 2-ого ч. 3 ст. 1112 ЦК України шляхом викладення його у такій редакції: “... На питання набуття майнових прав інтелектуальної власності на такий твір поширюються загальні правила, встановлені ч. 4 ст. 440 цього Кодексу”.

Список використаних джерел:

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/ed20201014#Text> (у редакції від 14.10.2020р.).

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20210701#Text> (у редакції від 01.07.2021р.).

3. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення: 30.03.2022р.).

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/ed20220105#Text> (у чинній редакції, дата звернення: 30.03.2022р.).

5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ed20220317#Text> (у чинній редакції, дата звернення: 30.03.2022р.).

